

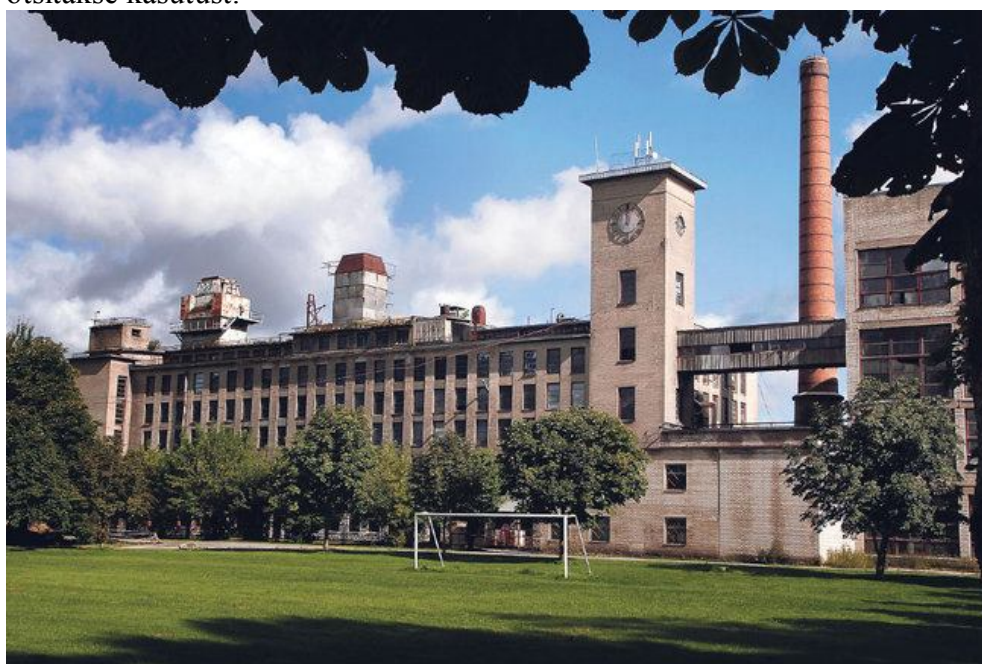
RINGKIRI

23.08.2013

IDEE: luua Tootsi briketivabriku vanasse hoonesse

EESTI MAAVARADE KESKUS või
EESTI MAAVARADE MUUSEUM või
EESTI MAAPÕUE KESKUS või
EESTI MAAPÕUE MAJA või
EESTI LOODUSVARADE KESKUS

EELDUSED: Tootsi briketivabriku vanasse hoonesse luuakse Eesti Turbamuuseum, mis haarab vaid osa hiiglasliku hoone mahust. Hoones vabanevatele pindadele otsitakse kasutust.

Tootsis 1938. aastal valminud briketivabrik jääb alles oma ajaloolises osas alates paremalt paistvast kellatornist, mis on kasutusel olnud kui veetorn. Foto: Ants Liigus

PÕHJENDUS: Eesti maavarad vajavad väärtustamist kui rahvuslik rikkus. Avalikkusel puudub süstemaatiline ja õpetlik ülevaade Eesti maavaradest, mis tutvustaks:

- kasutamise viise minevikus ja tänapäeval;
- maavarade saagist ja selle edasist kasutamist, sh ülevaade toodetest;
- maavarade uurijaid;
- maavara kaevandamise ja kasutamisega seotud tehnilisi lahendusi;
- keskkonnaprobleeme kaevandamisel ja maavarade kasutamisel;
- tulevikuvisionid;
- näiteid teistest riikidest.

Keskus on koht, kus võib oma silmaga näha ja katsuda kõiki Eesti loodusvarasid ja saada ülevaate nende kasutamisest ning tähendusest igapäevasele elukeskkonnale. Keskuse eesmärgiks on tutvustada ja selgitada avalikkusele maavarade kasutamistega

seotud võimalusi ja tekitada noortes huvi maavarade valdkonna vastu. Eesti loodusvarade alast teavet jagades aitab keskus kaasa piirkondade majanduse elavdamisele, tööhõive parandamisele ja sotsiaalküsimuste lahendamisele.

SIHTRÜHMAD:

- üliõpilased ja õppejõud;
- üldhariduslike koolide õpilased ja õpetajad;
- maavaradega tegelevad spetsialistid, sh keskkonnaspetsialistid ja ametnikud;
- arhitektid ja ehitajad;
- turistid.

KESKUS PAKUB:

- praktika läbiviimise kohta loodusteadusliku ja tehnilise erialade üliõpilastele;
- ekskursioone ja õpet vastavalt üldhariduslike koolide õppeprogrammidele;
- maavaradega tegelevate firmade toodete tutvustamist;
- nõustab eraisikuid ehitusalastes küsimustes;
- selgitusi kaevandamisega seotud keskkonnamõjude kohta.

MAAVARALE EKSPOSITSIOONI ÜLESEHITUS:

- looduslik näidis;
- tooraine näidised kasutusala kaupa;
- tootenäidised ja kasutusviiside ülevaade;
- firmade tutvustus;
- varu ja levik, tulevikuvision;
- keskkonnaprobleemid (mõju ja rekultiveerimisnäited);
- ajalugu: uurimislood, uurijate tutvustus, tehnika areng;
- kaevandamisega seotud uudsed lahendused.

NÄGEMUS EESTI VIIMISTLUSKIVI EKSPOSITSIOONIST:

- viimistluskivi näidised maakondade kaupa;
- firmade ja nende toodete tutvustus.

KESKUSE ASUKOHA ALTERNATIIVID:

- Arbavere puursüdame uurimiskeskuse juures
- Särghaua õppekeskuse juures
- ??
- Paldiski lähedal (vaata lisatud PDF);
- Jägala lähedal (vaata lisatud PDF).

Tootsi vallast: valla pindala – 1.9 km², elanikke – 802

KES VÕIKS HAKATA KESKUSE LOOMISEGA TEGELEMA:

- geoloogia ja maavaradega seotud asutused (OÜ-d ja MTÜ-d);
- maavarade ja loodusvaradega tegelevad firmad;
- Keskkonnaministeerium

KILDE AJALOOST

2007

Turbamuuseumi asutamisest Lavassaarde oli juttu 2007. aastal (loe Tiit Saarmets 2007. 15 aastat Eesti Turbaliitu. Pildikesi Turbaliidu ajaloost. *Eesti Põlevloodusvarad ja -jäätmel*, 9–10.

2011

Õhtuleht, 11. aprill 2011. Urmas Kaldmaa artikkel “Tootsi briketivabriku taaskäivitamisidee lasti põhja?”

<http://www.ohtuleht.ee/422142>

2012

Pärnu Postimees, 07. september 2012. Silvia Paluoja artikkel “Tootsile pühendunud rajavad turbamuuseumi”

<http://www.parnupostimees.ee/964728/tootsile-puhendunud-rajavad-turbamuuseumi/>

Kolm tootsilast, Lev Suni [vallavolikogu esimees], Kalev Kaljuste [vallavanem] ja Priit Erm [suletud briketivabriku juhataja], moodustasid MTÜ Eesti Turbamuuseumi, et päästa ajalooline briketivabrik ja selle sisseseade olevikule ja tulevikule.

Missioonitundega tootsilaste algatust toetab kahel käel Eesti turbaliit erialase teabe ja hüva nõuga, et Tootsist kui muuseumiasulast kujuneks asjatundjate kokkusaamise ja turistide sihtkoht. Sama põhimõtet järgib AS Tootsi Turvas, mis läinud aasta mais lõpetas briketitootmise ja sulges vabriku.

Esimene samm sellel teel on astunud, MTÜ Eesti Turbamuuseum kanti 13. juunil registrisse ja loodud on asjaajamise juriidiline keha. Pärnumaa ühe sümbolhoone, 1938. aastal valminud vabriku ja selle vara üleandmine on paberlikul vormistamisel. Tootsi Turba ressursijuht ja ettevõttepoolne asjaajaja Tiit Saarmets ütles, et Tootsi Turvas annab hoone ja selle sisseseade Eesti turbaliidule tasuta üle kui muuseumieksponaadi.

“Oleme otsinud võimalusi luua Eestis turbamuuseum, nüüd on algatus tehtud,” rõõmustas Saarmets, kelle väitel ei saa kavandatav turbamuuseum eksisteerida turbatootjate toetuseta.

Tootsi vallavolikogu esimees, põline tootsilane ja vabatühenduse üks asutajaid Lev Suni rääkis, et briketivabriku kinnistu jääb esialgu Tootsi Turbale, sest Soome Vapo kontserni kuuluv ettevõtte tahab seal enne maa-ala üleandmist lammutada nõukogudeaegse juurdeehitise, tarbetu silikaadist katlamaja.

“Hoone kui selline, milles saame tegutseda hakata, on vormistamisel ja tahame seal alustada 10. septembrist,” mainis Suni.

Suni jutu järgi on koostatud tegevuskava ja selle järgi esimeste ettevõtmiste eelarvegi. Selgeks on tehtud, mida MTÜ Eesti Turbamuuseum tahab näidata külastajatele ja millised seadmed välja monteeritakse.

“Sellise sisseseadega tehast riigis teist ei ole, Sangla kui ainus töötav briketivabrik on teistsugune,” väitis Suni.

Tegevuskava järgi on esimene töö katuse, uste ja akende kordategemine, sest hiigelhoone sisemus vajab kaitset niiskuse ja vee eest. “Suur pesu tuleb ka ette võtta, et turbatolm välja saada,” kostis Suni.

Kaljuste silmis muutub Tootsi ligitõmbavaks asulaks, selliseks, mille sarnast Eestis teist ei ole. Selle keskmes on turbamuuseum, loodusturismiga seonduv rabasse viiv raudtee, millel saab sõita umbes viis kilomeetrit kunagise turbarongiga, aga ka kogupereatraktsioon kui äriprojekt, mis lisandub turvast kui maavara ja selle töötlemist kajastavale väljapanekule.

“Veetorni, see tähendab kellatorni saame panna lifti, et külastajad pääseksid imetlema meie panoraami ja läbi selle torni, kogu pikkuses, saame näidata turbamaardla kujunemist, meil on siin lasundid kaheksa meetri paksused,” innustus Kaljuste tulevikuplaanidest.

“Vallal raha siia sisse panna ei ole, peame kasutama projektide võimalusi nii kohaliku omaalgatuse programmist kui Leaderist ja Keskkonnainvesteeringute Keskusest ning lootma Euroopa Liidu järgmisele programmiperioodile, mis algab 2014. aastast,” seletas tosin aastat kohapeal elanud vallavanem.

Üle aasta töötä seismis hoones jääb tunne, nagu oleks siit tuumapommi lõhkemise järel põgenetud, isegi kirjutuslaua pooleldi lahti sahtlisse on jäänud kellegi kaustad ja avatud kilepakend näsimisega. Seintel on evakuatsiooniplaanid, juhised, hoiatus- ja teavitussildid. Aeg seisab siin, et muutuda Eesti turbamuuseumiks.

2013

3. mail – XII Eesti Mäekonverents. Jutuks tuli Kopenhaageni geoloogiamuuseumi 2010. aastal nähtud maavarade ekspositsioon, mis käsitles uurimise, uurijate ja tehniliste lahenduste osa. Hr Erki Niitlaan tutvustas turbamuuseumi plaani ja korraldas hiljem infovahetuse juba Tootsis tegutsevate inimestega.

Taani näidet on tutvustatud TÜ Loodusmuuseumi geoloogiamuuseumile, kuid sealne ruumipuudus seab piire ja pikaajalised sihid on paigas: muuseum jääb traditsiooniliseks.

Ülevaade Eesti maavaradest ja loodusvaradest (alus Raudsep jt. 1993)

Maavara/loodusvara		
Põlevad maavarad	Põlevkivi	
	Diktüoneemakilt	
	Turvas	Vähelagunenud
		Hästilagunenud
	Maagaas	
	Looduslik bituumen	
Ehitusmaterjalid	Lubjakivi	Täitematerjal
		Madalamargiline
		Kõrgemargiline
		Tehnoloogiline
		Tsemendilubjakivi
		Viimistluslubjakivi
	Dolokivi	Täitematerjal
		Madalamargiline
		Kõrgemargiline
		Tehnoloogiline
	Viimistlusdolokivi	

	Graniit	
	Liiv	Ehitusliiv
		Täiteliiv
		Tehnoloogiline
	Kruus	Ehituskruus
		Täitepinnas
	Savi	Keraamika- ja keramsiidisavi
		Tsemendisavi
		Raskelt sulav savi
Metallimaagid	Raud	
	Püriit	
	Polümetallid	
	Uraan	
	Transuraan	
	Molübdeen, vanaadium	
	Strontsium	
	Kuld, plaatina jms	
Muud maavarad	Looduslikud värvained	
	Glaukoniitliivakivi	
	Järvekriit	
	Diatomiit	
	Mudad	
<i>Põhjavesi</i>	Joogivesi	
	Tehnoloogiline vesi	
	Mineraalvesi	
<i>Tuul</i>		
<i>Hüdroenergia</i>		

Tagasiside:
Anne Põldvere
5186327
anai@ut.ee